

IAHAIO WHITE PAPER 2014

POLSKA WERSJA JEZYKOWA

DEFINICJE I TERMINY Z ZAKRESU *ANIMAL ASSISTED INTERVENTIONS* (AAI) – INTERWENCJI Z UDZIAŁEM ZWIERZĄT – ORAZ WYTYCZNE DOTYCZĄCE DOBROSTANU ANGAŻOWANYCH W TE DZIAŁANIA ZWIERZĄT.

Przewodnicząca Grupy Roboczej: dr Brinda Jegatheesan (USA)

Członkowie Grupy Roboczej: dr Andrea Beetz (Niemcy), dr Elizabeth Ormerod (Wielka Brytania), dr Rebecca Johnson (USA), Keiko Yamazaki (Japonia), Christy Dudzik (USA), dr Rita Maria Garcia (Brazylia), Melissa Winkle (USA), dr George Choi (Korea Południowa).

Tłumaczenie: Agnieszka Potocka (Polska), Wanda Brzozowska-Zook (Polska)

Spis Treści

Misja i Wizja IAHAIO	3
Grupa Robocza do spraw definicji Animal Assisted Interventions - Interwencji z Udziałem Zwierząt oraz Wytycznych Dotyczących Dobrostanu Angażowanych Zwierząt	4
Definicje	5
Animal Assisted Interventions - Interwencje z Udziałem Zwierząt	5
Animal Assisted Therapy - Terapia z Udziałem Zwierząt	5
Animal Assisted Education - Edukacja z Udziałem Zwierząt	5
Animal Assisted Activity – Aktywności z Udziałem Zwierząt	5-6
Wytyczne Dotyczące Dobrostanu Ludzi	6
Wytyczne Dotyczące Dobrostanu Zwierząt	7-9
Bibliografia	9
Podziękowania	10
Protokół tłumaczenia dokumentu White Paper na inne języki	10

Misja i wizja IAHAIO

The International Association of Human-Animal Interaction Organizations (IAHAIO; Międzynarodowe Stowarzyszenie Organizacji Zajmujących się Interakcjami Ludzi i Zwierząt) jest stowarzyszeniem o zasięgu globalnym zrzeszającym organizacje zajmujące się praktyką, badaniami naukowymi oraz edukacją w zakresie aktywizacji z udziałem zwierząt, terapii z udziałem zwierząt oraz szkoleniem zwierząt asystujących. Działalność organizacji skupia się na promowaniu odpowiedzialnego posiadania zwierząt domowych, wzmocnieniu więzi pomiędzy ludźmi i zwierzętami oraz pełnego szacunku podejścia w kontaktach ze zwierzętami. IAHAIO składa się z ponad 60 wszechstronnie wyspecjalizowanych organizacji oraz stowarzyszeń zawodowych z całego świata tj. np. AVMA, AAHA, JAHA, WSPA, oraz z dziedziny medycyny weterynaryjnej: AAH-ABV. Do stowarzyszenia należy również Fundacja HABRI oraz ISAZ (organizacja zajmująca się badaniem interakcji ludzi i zwierząt [HAI] o globalnym zasięgu). Inne organizacje wchodzące w skład IAHAIO to centra uniwersyteckie i organizacje prowadzące działalność w zakresie AAI. Poprzez fakt, że w jego skład wchodzi tak różnorodne organizacje, stowarzyszenie IAHAIO może pełnić wiodącą rolę w dziedzinie interakcji ludzi i zwierząt. IAHAIO co trzy lata organizuje konferencję, której najistotniejszym celem jest umożliwienie organizacjom i osobom uczestniczącym zdobycie ważnych informacji i nawiązania cennych znajomości. Organizuje też coroczne sympozja, których celem jest umożliwianie delegatom wymiany informacji i prowadzenia dialogu, jak również opracowywania nowych strategii rozwoju w obszarze interakcji ludzi i zwierząt (HAI), zwłaszcza w odniesieniu do najważniejszych problemów w tym zakresie.

Grupa robocza do spraw *Animal Assisted Interventions* – interwencji z udziałem zwierząt oraz wytycznych dotyczących dobrostanu angażowanych zwierząt

Grupa Robocza została ustanowiona w marcu 2013 roku w celu opracowania definicji z zakresu *Animal Assisted Interventions* – Interwencji z Udziałem Zwierząt oraz Wytycznych Dotyczących Dobrostanu Angażowanych Zwierząt. Składała się z naukowców, specjalistów z zakresu medycyny weterynaryjnej oraz praktyków w zakresie interakcji ludzi i zwierząt (*Human-Animal Interactions*, HAI) z różnych krajów.

Grupa Robocza miała przed sobą trudne zadanie, z uwagi na międzynarodowy zasięg działalności stowarzyszenia, a co za tym idzie na fakt, że w lokalnym użyciu są odmienne, nieprzystające do siebie definicje i terminy z zakresu AAI. Taka sama różnorodność dotyczy również zasad i wytycznych postępowania, szczególnie względem angażowanych w AAI zwierząt. Uznano, że powyższe kwestie powinny zostać pilnie ujednoczone i powołano w tym celu specjalną Grupę Roboczą, która wzięła na siebie odpowiedzialność za wyklarowanie terminologii i definicji z zakresu AAI, stworzenie rekomendacji w tym zakresie, jak również stworzenie zarysu praktyk etycznych AAI w odniesieniu do dobrostanu angażowanych zwierząt.

Rekomendacje ustalone przez Grupę Roboczą są rezultatem rocznej pracy; dyskusji i rozważań o tym, jak poważna i skomplikowana jest sytuacja w dziedzinie interakcji ludzi i zwierząt (HAI) z powodu braku zasad i wytycznych. Podczas rozmów następowała wymiana informacji, pomysłów i możliwych rozwiązań, uważnie studiowano materiały tekstowe. Dyskusje charakteryzowały się szacunkiem dla interlokutorów i odmiennych punktów widzenia. Zarząd IAHAIO zapoznał się z sugerowanymi zmianami w 2014 roku w trakcie AGM w Amsterdamie. Te zmiany, które były przyjęte jednogłośnie przez Zarząd zostały następnie wdrożone.

Grupa Robocza zachęca organizacje członkowskie IAHAIO, by przyjęły i wdrażały do własnych autorskich programów ustalone definicje i wytyczne z zakresu teorii, badań naukowych i praktyki. Grupa Robocza sugeruje również, by organizacje członkowskie skupione w IAHAIO propagowały niniejsze definicje i wytyczne w swoich krajach.

Definicje

Animal Assisted Intervention (AAI) – Interwencja z Udziałem Zwierząt. Animal Assisted Intervention – zgodnie ze Słownikiem Języka Polskiego, interwencja to „wywieranie na kogoś wpływu w celu uzyskania określonego efektu” a także „zabiegi z tym związane”. Interwencja z Udziałem Zwierząt jest to zorganizowana interwencja o wyznaczonym celu, w trakcie której świadomie i celowo włącza się zwierzęta do działań w obszarze ochrony zdrowia, edukacji, służby człowiekowi (np. pracy socjalnej) do realizacji celów terapeutycznych ludzi. Warunkiem koniecznym jest posiadanie wiedzy dotyczącej zarówno ludzi jak i zwierząt. *Animal Assisted Interventions* obejmują działania zespołów człowiek-zwierzę w zorganizowanych usługach dla ludzi, takich jak *Animal Assisted Therapy* (AAT, Terapia z Udziałem Zwierząt), *Animal Assisted Education* (AAE, Edukacja z Udziałem Zwierząt) lub, w pewnych warunkach, *Animal Assisted Activity* (AAA, Aktywności z Udziałem Zwierząt).

- **Animal Assisted Therapy – Terapia z Udziałem Zwierząt:** jest to, planowana i zorganizowana interwencja terapeutyczna o wyznaczonym celu, prowadzona przez specjalistę z zakresu zdrowia, edukacji lub opieki społecznej. Postęp terapii jest zmierzony i opisywany w specjalistycznej dokumentacji. AAT jest prowadzona i / lub kierowana przez specjalistów posiadających odpowiednie wykształcenie (z ważnymi licencjami / pozwoleniami, tytułami zawodowymi, stopniami naukowymi lub ich ekwiwalentami) oraz posiadających praktyczne doświadczenie w tym zakresie. Działania AAT skupiają się na poprawie fizycznego, poznawczego, behawioralnego i / lub społeczno-emocjonalnego funkcjonowania osoby podlegającej terapii.
- **Animal Assisted Education (lub Animal Assisted Pedagogy) – Edukacja / Pedagogika z Udziałem Zwierząt:** jest to zaplanowana, zorganizowana interwencja o wyznaczonym celu, kierowana i / lub wdrażana przez specjalistę z zakresu edukacji lub o pokrewnej specjalności. AAE jest prowadzona przez wykwalifikowanego (ze stopniem) nauczyciela ogólnego lub pedagoga specjalnego. Nauczyciele prowadzący AAE muszą posiadać wiedzę o zwierzętach uczestniczących w zajęciach. Przykładem AAE prowadzonej przez nauczyciela z ogólnym wykształceniem pedagogicznym może być spotkanie edukacyjne promujące odpowiedzialną opiekę nad zwierzętami domowymi organizowane przez pedagoga, różnego rodzaju prelekcje i pogadanki promujące odpowiedzialne posiadanie zwierząt. Jedynie w przypadku, gdy AAE jest przeprowadzana przez pedagoga specjalnego, można mówić o terapii i o nastawieniu na osiągnięcie celu. W tym przypadku, przedmiotem działalności są cele edukacyjne, umiejętności społeczne i funkcjonowanie poznawcze ludzi. Postępy uczestników są mierzone i dokumentowane. Przykładem AAE prowadzonej przez pedagoga specjalnego jest program nauki czytania z udziałem psa.
- **Animal Assisted Activity (AAA) – Aktywności z Udziałem Zwierząt:** AAA to zaplanowane, mające sprecyzowany cel, nieformalne interakcje i spotkania

przeprowadzone przez zespół człowiek-zwierzę w celach motywacyjnych, edukacyjnych i rekreacyjnych. Zespoły człowiek-zwierzę, aby zostać zakwalifikowane do prowadzenia AAA, muszą wcześniej przejść szkolenie na poziomie co najmniej podstawowym, zakończone formalną oceną umiejętności. Zespoły takie mogą również współpracować bezpośrednio z opieką zdrowotną, pedagogiem i / lub ośrodkiem opieki realizując konkretne, możliwe do udokumentowania cele. W tym ostatnim przypadku stają się częścią AAT lub AAE, prowadzonej przez specjalistę w ramach jego działalności zawodowej. Przykładem AAA jest angażowanie zwierząt do pomocy w trakcie sytuacji kryzysowych, tj. klęski żywiołowej, wypadku, itp. W takiej sytuacji, AAA polega na zapewnieniu komfortu i wsparcia osobom, które przeżyły klęski żywiołowe lub inne sytuacje kryzysowe. Innym przykładem AAA są zajęcia aktywizujące dla pensjonariuszy domów opieki prowadzone wraz ze zwierzętami towarzyszącymi.

Wytyczne dotyczące dobrostanu (*well-being*) Ludzi i zwierząt w AAI

Dobrostan ludzi

- Konieczne jest zapewnienie bezpieczeństwa wszystkim uczestnikom AAI. Specjaliści muszą dbać o to, by wyeliminować lub przynajmniej zminimalizować wszelkie potencjalne zagrożenia. AAI można rozpocząć jedynie w przypadku, gdy jest się pewnym, że uczestnicy nie mają alergii związanych z gatunkiem lub rasą zwierząt uczestniczących. Ponadto prowadzący powinni zdawać sobie sprawę z możliwych zagrożeń związanych z daną populacją / grupą społeczną do której należą uczestnicy i kryteriów wykluczających w odniesieniu do danego ryzyka (np. pacjenci z osłabionym układem odpornościowym, zapadalność na choroby odzwierzęce). W pewnych sytuacjach, np. w pracy z pacjentami z osłabionym układem odpornościowym, specjaliści w zakresie ochrony zdrowia mogą wymagać badań przesiewowych u zwierząt w celu upewnienia się, że nie przenoszą one określonych infekcji.
- Przewodnicy zwierząt muszą rozumieć potrzeby beneficjentów AAI. W związku z tym powinni zostać przeszkoleni w zakresie specyfiki funkcjonowania i stanów psychofizycznych osób uczestniczących w AAI.
- Odbiorcy mogą mieć różne poglądy dotyczące zwierząt zaangażowanych w AAI. W przypadku, gdy przekonania odbiorców: religijne, kulturowe, lub jakiegokolwiek inne są sprzeczne z zalecanymi w AAI, wskazane jest, aby profesjonaliści omówili alternatywne rozwiązania z odbiorcami lub ich rodzinami w przypadku osób ubezwłasnowolnionych.

Dobrostan zwierząt

Działania z zakresu AAI powinny być prowadzone tylko z udziałem zwierząt, które są w dobrym stanie zdrowia, zarówno fizycznym jak i emocjonalnym oraz tych, które lubią tego typu aktywności. Konieczne jest, by przewodnik był zżyty ze zwierzęciem, którego jest przewodnikiem i z którym bierze udział w interwencji. Specjaliści AAI są odpowiedzialni za dobrostan zwierząt z którymi pracują. We wszystkich dziedzinach AAI należy wziąć pod uwagę bezpieczeństwo i dobrostan wszystkich uczestników. Specjaliści AAI muszą rozumieć, że zwierzę uczestniczące w AAI, niezależnie od gatunku, nie jest po prostu narzędziem, ale żywą istotą. Poniżej znajdują się opisy najlepszych praktyk dla zwierząt biorących udział w AAI, w tym psów asystujących i psów opiekunów (ang. *service dogs*).

- Tylko zwierzęta udomowione mogą brać udział w interwencji AAI. Zwierzęta udomowione (np. psy, koty, konie, zwierzęta gospodarskie, świnki morskie, szczury, ryby, ptaki) są to te zwierzęta, które zostały przystosowane do interakcji społecznych z ludźmi. Należy przy tym pamiętać, że chociaż wiele gatunków ryb jest hodowanych w akwariach mieszczących się w budynkach mieszkalnych czy biurach, tylko niektóre są przystosowane do interakcji społecznych (ptaki i ryby nie powinny być chwywane spośród tych żyjących na wolności jako dzikie, ale hodowane w niewoli). Zwierzęta domowe muszą być dobrze zsocjalizowane z ludźmi i przeszkolone z zastosowaniem technik humanitarnych, takich jak pozytywne wzmocnienie. Udomowione zwierzęta (psy, koty, koniowate) powinny być rejestrowane w jednej z krajowych / międzynarodowych organizacji jako spełniające niezbędne kryteria.
- Gatunki dzikie i egzotyczne (np. delfiny, słonie, kapucynki, pieski preriowe, stawonogi, gady), nawet te oswojone, nie mogą uczestniczyć w AAI. *The Whale and Dolphin Conservation Society* (organizacja zajmująca się ochroną delfinów i wielorybów) stoi na stanowisku, że tzw. delfinoterapia najprawdopodobniej nie spełnia potrzeb psychologicznych i fizycznych ani uczestniczących w niej ludzi, ani delfinów (Brakes & Williamson, 2007, s. 18). W przeciwieństwie do bezpośredniego kontaktu z dzikimi zwierzętami, dopuszczane jest prowadzenie obserwacji i podziwiania dzikich zwierząt w ich naturalnym środowisku i azylach dla dzikich zwierząt, spełniających krajowe / międzynarodowe normy dobrostanu zwierząt, pod warunkiem, że jest to prowadzone w taki sposób, aby nie powodować u zwierząt jakiegokolwiek stresu lub niszczenia ich siedlisk.
- Nie wszystkie zwierzęta, w tym wiele uznawanych przez właścicieli za „dobre zwierzęta”, są odpowiednimi kandydatami do AAI. Udział konkretnych zwierząt w AAI powinien być poprzedzony dokładną oceną ich zachowania przez ekspertów takich, jak weterynarze czy behawiorysty. Tylko te zwierzęta, które mają właściwe predyspozycje i które odbyły niezbędne szkolenie powinny być wybierane do AAI. Oceny zaangażowanych w AAI zwierząt powinny być przeprowadzane regularnie, aby na bieżąco sprawdzać, czy wykazują one nadal właściwe predyspozycje. Zwierzęta typowane do AAI powinny również zostać przebadane przez weterynarza behawiorystę lub behawiorystę zwierząt pod względem stanu zdrowia, temperamentu,

zachowania i dopełnienia obowiązujących procedur medycznych. Ponadto w przypadku zwierząt rezydentnych należy upewnić się, czy otoczenie (miejsce pracy zwierząt) i grupa odbiorców odpowiadają potrzebom tych zwierząt.

- Przewodnicy zwierząt oraz specjaliści AAI powinni ukończyć szkolenie i posiadać wiedzę dotyczącą dobrostanu (*well-being*) i potrzeb zwierzęcia – także po to, by umieć zauważyć u nich oznaki dyskomfortu i stresu. Specjaliści AAI powinni ukończyć kursy z zakresu ogólnego zachowania zwierząt i interakcji człowiek-zwierzę oraz pracy z odpowiednimi gatunkami (np. konie, świnie, chomiki, myszokoczek, itp.).
- Specjaliści prowadzący AAI muszą posiadać wiedzę co do możliwości i ograniczeń zwierząt z którymi pracują; powinni rozumieć i brać pod uwagę te ograniczenia szczególnie podczas bezpośrednich kontaktów ze zwierzętami. Zwierzęta biorące udział w AAI nigdy nie powinny być tak angażowane, by ich bezpieczeństwo i komfort były zagrożone. Uczestnicy, zarówno dzieci jak i dorośli, nie powinni wykonywać takich czynności jak na przykład: skakanie przez zwierzę, pochylanie się nad nim, przebijanie zwierząt w ludzkie ubrania i kostiumy, wyposażanie zwierząt w niewygodne akcesoria (wszelkiego rodzaju szaliki czy chustki wiązane na szyi zwierzęcia, kurtki, buty; nawet takie, które zostały zaprojektowane specjalnie dla zwierząt), a także nie można oczekiwać ani przymuszać do wykonywania trudnych fizycznie i stresujących zadań (np. czołgania, pochylania się lub zginania ciała w nienaturalnych pozycjach, ciągnięcia ciężkiego sprzętu). Uczestnicy AAI powinni być przez cały czas i w każdym miejscu (np. w szkole, ośrodku terapeutycznym, domu opieki) pod nadzorem, tak by była gwarancja, że nie dokuczają zwierzętom (np. ciągnąc je za ogon bądź uszy, siedząc na nich lub czołgając się pod nimi) lub w inny, niewłaściwy sposób odnoszą się do nich, a tym samym stwarzają ryzyko dla siebie i zwierząt. Powyższe przykłady niewłaściwych działań i ćwiczeń terapeutycznych nie wyczerpują oczywiście wszystkich możliwych przypadków, gdy podczas pracy zwierzę narażone jest na niebezpieczeństwo.
- Specjaliści odpowiedzialni za dobrostan zwierzęcia podczas interwencji muszą upewnić się, że zwierzę jest zdrowe, wypoczęte oraz, że ma zapewnioną opiekę w trakcie oraz po zakończeniu sesji (np. dostęp do wody, bezpieczne i odpowiednie do pracy podłoże). Nie można dopuszczać do przepracowania lub przeciążenia zwierząt – sesje powinny być ograniczone w czasie (30-45 minut).
- Konieczne jest zapewnienie właściwej opieki weterynaryjnej. Wszystkie zwierzęta uczestniczące w AAI, w tym zwierzęta rezydentne muszą zostać zbadane przez lekarza weterynarii w trakcie selekcji, jak również powinny być badane regularnie w późniejszym czasie. Częstotliwość kontroli powinna być wyznaczana przez lekarza weterynarii w oparciu o potrzeby każdego zwierzęcia i rodzaj działalności w jaki angażowane jest zwierzę. Zapewniana zwierzętom opieka musi być odpowiednia dla danego gatunku; należy uwzględnić specyficzne dla danego gatunku potrzeby fizjologiczne, w tym żywieniowe, oraz warunki środowiskowe w jakim żyją, tj. np. odpowiednią temperaturę, oświetlenie, wzbogacenie środowiska oraz inne właściwości

adekwatne dla danego gatunku, a także pewność, że zwierzę jest w stanie zachowywać się naturalnie w optymalnym zakresie.

- Należy podejmować odpowiednie środki, aby zapobiegać chorobom odzwierzęcym. Trzeba zapewnić zwierzętom rutynowe badania okresowe wykonywane przez lekarza weterynarii co najmniej raz w roku w celu prewencji lub wyeliminowania pasożytów. Zalecane są badania przesiewowe na obecność mikroorganizmów chorobotwórczych, w tym paciorkowców grupy A.
- W przypadku, gdy AAI odbywa się we współpracy z instytucjami publicznymi takimi, jak np. szkoły, szpitale psychiatryczne, więzienia, domy opieki społecznej, należy brać pod uwagę lokalne uwarunkowania prawne i politykę władz samorządowych i innych. Specjaliści w ramach własnych programów i instytucji powinni opowiadać się za regulacjami i procedurami zapewniającymi opiekę dla zwierząt uczestniczących w AAI. Zalecane jest tworzenie komisji etyki, w której skład muszą wchodzić osoby posiadające wiedzę z zakresu dobrostanu zwierząt (na przykład lekarze weterynarii).
- Psy asystujące stanowią osobną grupę wysoce wyspecjalizowanych zwierząt pracujących. Z tego powodu niniejszy dokument nie zawiera zaleceń dla osób pracujących z psami asystującymi.
- Członkowie IAHAIO powinni postępować zgodnie z prawem, przepisami, normami i regulacjami obowiązującymi w kraju zamieszkania oraz wytycznymi organizacji, z którymi są związani.

Członkowie International Association of Human-Animal Interaction Organizations, biorąc pod uwagę biologiczne i psychologiczne dowody na rzecz wrodzonego pokrewieństwa ludzi i zwierząt towarzyszących oraz fakt, że są statutowo zobowiązani do działania na rzecz dobrostanu zwierząt, uznają za istotne przyjąć koncepcję "One Health", która zakłada, że zdrowie i dobrostan zwierząt, ludzi i środowiska są ze sobą nierozzerwalnie związane (deklaracja chicagowska IAHAIO z 2013; <http://www.iahaio.org/files/declarationchicago.pdf>).

Bibliografia:

American Veterinary Medical Association (AVMA),
<https://www.avma.org/KB/Policies/Pages/Wellness-Guidelines-for-Animals-in-Animal-Assisted-Activity-Animal-Assisted-Therapy-and-Resident-Animal-Programs.aspx>

Brakes, P., & Williamson, D (2007). Dolphin Assisted Therapy. The Whale and Dolphin Conservation Society. (http://www.wdcs.org/submissions_bin/datreport.pdf).

FAWC (Farm Animals Welfare Council), 2009. Five Freedoms. <http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm> (data dostępu: 6.12.2014).

Podziękowania:

Podziękowania dla kolegów, specjalistów w zakresie zdrowia zwierząt, ich dobrostanu i zachowania, a także *American Veterinary Medical Association, Humane Society of the United States, American Humane Society, Assistance Dogs International, International Fund for Animal Welfare*, a także *Whale and Dolphin Conservation Society* za ich wkład w zakresie dobrostanu zwierząt w AAI i AAA.

Protokół tłumaczenia dokumentu “White Paper” na inne języki:

White Paper jest dokumentem przedstawiającym oficjalne stanowisko IAHAIO w języku angielskim. Aby umożliwić naszym międzynarodowym członkom rozpropagowanie treści White Paper w ich krajach, IAHAIO pomaga przy tłumaczeniu tego dokumentu na inne języki. Organizacje członkowskie lub przedstawiciele organizacji członkowskich mogą zwrócić się do zarządu o oficjalne tłumaczenie na dany język, a zarząd zleci wykonanie tłumaczenia odpowiedniej, bezstronnej firmie. Przetłumaczona wersja White Paper zostanie wysłana do przedstawicieli organizacji członkowskich, którzy posiadają natywną biegłość w obydwu językach z prośbą o sprawdzenie poprawności merytorycznej i językowej tekstu. Następnie Zarząd w procesie głosowania ustala, czy przetłumaczony dokument zostanie autoryzowany. W przypadku zaistnienia jakichkolwiek wątpliwości co do tłumaczenia, tekst w oryginalnej wersji anglojęzycznej będzie stanowił źródło odniesienia.